

גבולות היחידה: פרק י"ט פסוקים ד'-כ"ג

נושא היחידה: רשעתם של אנשי סדום והצלת לוט

כותב: יעל דאר

מספר שיעורים לפי המתווה: 1

הסבר כללי:

בשיעור זה נלמד, למעשה, שתי יחידות. פסוקים ד'-ט' עוסקים ברשעתם של אנשי סדום. פסוקים י'-כ"ג עוסקים בהצלתם של לוט ובנותיו. נראה שאפשר לחבר שתי יחידות אלה לשיעור אחד.

פתיחה:

נזכיר את בואם של האורחים לסדום. נשאל: מה עשו המלאכים? היכן התארחו? מי דאג להם? נאמר: המלאכים צריכים למלא את השליחות שקיבלו מאת ה'. מהי השליחות? רמז: כל מלאך מקבל תפקיד אחר (הכוונה שאם הגיעו שני מלאכים, אז יש שתי שליחויות). צפוי שהתלמידים יגידו שהמלאכים נשלחו להפוך את סדום.

אם לא ידעו להגיד את שתי השליחויות, נבקש שיגידו לאחר הקריאה.¹

עיון בפסוקים:

נקרא את פסוקים ד'-ט' בלבד תוך כדי הסברים. לפניכם מופיעים הפסוקים. ההסברים מופיעים בכתב אחר קטן יותר. אפשר להקריא כך לכיתה.

ד טָרַם וַיִּשְׁכְּבוּ עוֹד לַפְּנֵי שֶׁהָלְכוּ הַמַּלְאָכִים לִישׁוֹן בְּבַיִת לוֹט וְאַנְשֵׁי הָעִיר אַנְשֵׁי סְדֹם הִרְשָׁעִים נִסְבּוּ עַל-הַבַּיִת הַקִּיפּוּ אֶת הַבַּיִת מִנֶּעֱר וְעַד-זָקָן כָּל-הָעָם מִקְּצָה. כֹּלָם - מִקְּצָה עַד קֶצֶה. לֹא הָיָה בָהֶם אָדָם אֶחָד שֶׁמָּחָה בִּידָם, שֶׁלֹּא הִסְכִּיחַ לַמַּעֲשֵׂה הָרַע שִׁיעֲשׂוּ עִכְשָׁיו. לֹא הָיָה צָדִיק בְּסֹדֹם. ה וַיִּקְרָאוּ אֶל-לוֹט וַיֹּאמְרוּ לוֹ: אַיֵּה הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-בָּאוּ אֵלֶיךָ הַלַּיְלָה? הוֹצִיאֵם אֵלֵינוּ וְנִדְעָה אֲתָם. אֲנַחְנוּ רוֹצִים לַעֲשׂוֹת לָהֶם מִשְׁהוּ רַע, כִּנְהוּג בְּסֹדֹם. ו וַיֹּצֵא אֲלֵהֶם לוֹט הַפְּתִיחָה וְהִדְלִת סָגַר אַחֲרָיו. לוֹט יוֹצֵא מֵהַבַּיִת וְסוֹגֵר אַחֲרָיו אֶת הַדֶּלֶת, כְּדִי שֶׁאֲנָשֵׁי הָעִיר לֹא יִכְנָסוּ וַיַּעֲשׂוּ מִשְׁהוּ רַע לְאֹרְחֵיהֶם. ז וַיֹּאמֶר אֶל-נָא אַחֵי תִרְעוּ. בְּבִקְשָׁה, אֵל תַּעֲשׂוּ מִשְׁהוּ רַע לְאֹרְחֵיהֶם שְׁלִי. בִּמְקוֹם זֶה - ח הִנֵּה-נָא לִי שְׁתֵּי בָנוֹת אֲשֶׁר לֹא-נָדְעוּ אִישׁ הֵן לֹא נִשְׂאוֹת אוֹצִיאָה-נָא אֶתְהוֹן אֵלֵיכֶם וַעֲשׂוּ לָהֶן כָּטוֹב בְּעֵינֵיכֶם אֲנִי אוֹצִיא אֶת הַבָּנוֹת שְׁלִי, וְתַעֲשׂוּ לָהֶם מִה שֶׁאַתֶּם רוֹצִים רַק לְאֲנָשִׁים הָאֵל הָאֵל אֶל-תַּעֲשׂוּ דָבָר כִּי-עַל-כֵּן בָּאוּ בְּצַל קִרְתִּי כִּי הֵם הָאֹרְחִים שְׁלִי. לוֹט הִתְאַמֵּץ מְאֹד לְהַגֵּן עַל אֹרְחָיו. ט וַיֹּאמְרוּ קְבוצָה אַחַת אָמְרָה: 'גֹּשׁ-הַלָּאָה' – תִּתְרַחֵק. כִּי רָצוּ לְהִיכָנֵס הַבַּיִתָּה. וַיֹּאמְרוּ – קְבוצָה שְׁנִיָּה אָמְרָה: 'הִקְאָחַד בָּא-לָגוֹר וַיִּשְׁפֹּט שְׁפוֹט?' רַק הִרְגַע עֲבַרְתָּ לְגוֹר כֹּאן, וְכִבֵּר אֶתְהָ שׁוֹפֵט שְׁלֵנוּ? עֲתָה נִרְעָ לָךְ מְהֵרָ! עִכְשָׁיו נַעֲשֵׂה לָךְ מִשְׁהוּ רַע עוֹד יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהֵינּוּ עוֹשִׂים לְאֹרְחֵיהֶם שְׁלִי. וַיִּפְצְרוּ בְּאִישׁ בְּלוֹט מְאֹד אֲנָשֵׁי סְדֹם בִּיקָשׁוּ כִּמָּה פְּעָמִים שִׁיזוּז. וּמִשְׁלָא זַז - וַיִּגְשׂוּ לְשִׁבְרֵי הַדְּלֶת.

נשאל כמה שאלות הבנה:

מה רצו אנשי סדום לעשות? (הם רצו להתעלל באורחים. 'ונדעה אותם' נסביר כהתעללות.)

¹ פסוקים ד'-ט' אינם מספיקים כדי לענות על השאלה: מה היו שתי השליחויות? לצורך זה, צריך לקרוא יותר.

מה הציע לוט במקום האורחים? (לתת את שתי בנותיו) – יש להסביר שלוט רצה להציל את האורחים שלו, ולכן הציע את שתי בנותיו במקומם. הוא היה מיואש ומבולבל. לוט רוצה לעשות מעשה טוב, להציל את אורחיו, אבל הוא בחר לעשות זאת על חשבון הבנות שלו. אפשר לשאול את התלמידים: האם זה נראה לכם בסדר? זה טוב? כמובן שלא. אנחנו רוצים תמיד לעשות דברים טובים, אבל לא על חשבון אנשים אחרים. הדבר הזה לא קרה בסוף, כי המלאכים התערבו והכניסו את לוט הביתה. האם אנשי סדום הסכימו לזה? מה עשו? (לא הסכימו. הם ניסו לשבור את הדלת כדי להתעלל באורחים.)

כעת נעבור לקריאת שאר הפסוקים. מפסוקים אלה נלמד שהשליחות השנייה של המלאכים היא הצלת לוט.

קריאת פסוקים י'-י"ז:

נקרא ונסביר: המלאכים הושיטו את ידם מעבר לדלת, והכניסו הביתה את לוט. כעת אין זמן להתעכב. רשעת אנשי סדום עלתה השמימה. המלאכים שואלים את לוט האם יש לו עוד משפחה בעיר שצריך להציל. בינתיים הם מכים בסנורים את אנשי העיר. הם מסבירים ללוט שנשלחו על ידי ה' לשחת את העיר. נשאל: מה עושה לוט? (הולך לדבר עם חתניו - הגברים שנשאו את בנותיו לנשים. נסביר כי יש ללוט ארבע בנות: שתיים נשואות, שאינן גרות בביתו, ושתיים רווקות הנמצאות בביתו). נשאל: מה תגובת החתנים? (לא האמינו, צחקו עליו). כל תשובה של הילדים צריכה להיות מבוססת על פסוק. מי שמצא את התשובה, צריך להראות באיזה פסוק הוא קרא אותה, ולקרוא את חלק הפסוק המתאים. נשאל: כמה זמן חיכו המלאכים ללוט? (עד הבוקר) נאמר: ובבוקר, האיכו המלאכים בלוט, שיקום וייקח את משפחתו ויצא מן העיר. נשאל: מה לוט עושה? (ויתמהמה=התעכב) נוכל להקריא את המילה הזאת לאט. מי שמכיר את טעמי המקרא, יוכל לקרוא את הטעם הזה, השלשלת (המופיעה רק 4 פעמים בתורה, והממחישה כאן את התנהלותו האיטית של לוט, התנהלות שמעכבת אותו). נשאל: מה זה מלמד על לוט? (לא האמין לגמרי בעצמו, כי אם היה מאמין, היה מזדרז).

המלאכים מחזיקים בלוט, מוציאים אותו מן העיר ונותנים לו שלוש הוראות. נשאל: מהן ההוראות שנתנו ללוט? (1. הימלט על נפשך. 2. אל תביט אחרריך. 3. הימלט לכיוון ההר²) ותוספת חיזוק – אל תעמוד בכל הכיכר (באזור ערי הכיכר), כדי שלא יתמהמה שוב. שתי נקודות להתייחסות:

- באיזו זכות ניצל לוט? יש לבסס על פסוק. (בפסוק ט"ז נאמר: "בחמלת ה' עליו" - זו הזכות. ה' הציל אותו בזכות מידת הרחמים שלו. רש"י אומר: בזכות אברהם אתה ניצול). בסוף הפרק ישנו פסוק נוסף: "ויהי בשחת אלוקים את ערי הכיכר ויזכור אלוקים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה..." – "מהי זכירתו של אברהם על לוט?"

² הכוונה להר חברון, אל אברהם אבינו.

שואל רש"י ומשיב: "נזכר שהיה לוט יודע ששרה אשתו של אברהם, ושמע שאמר אברהם במצרים על שרה 'אחותי היא' ולא גילה הדבר שהיה חס עליו, לפיכך חס הקב"ה עליו". מפסוק זה אנו לומדים שהייתה איזו זכות ללוט. לשיקול המורה, אם ללמד זאת או לוותר על כך.

• מדוע אסור היה ללוט להביט לאחור? לכך יש כמה סיבות בפרשנים.

רשב"ם: מי שמביט לאחור, מתעכב בדרך.

רש"י: אתה הרשעת עמהם, ובזכות אברהם אתה ניצול. אינך כדאי לראות בפורענותם ואתה ניצול.³

רמב"ן פירוש 1: המגפה שתהיה בעיר, מדבקת, וכן המחשבה עליהם. אשת לוט הפכה לנציב מלח, כי הסתכלה ב'גפרית ומלח' שירדו עליהם מן השמים (לפי ספר דברים).

רמב"ן פירוש 2: בזמן הפיכת העיר, היה מלאך ה' עומד על העיר. אסור היה להסתכל בו. אשת לוט נענשה כי הסתכלה בו.

נקרא את פסוקים י"ח-כ"ג:

לוט אומר שהוא אינו יכול להגיע עד ההר (איפה זה כתוב?). **נשאל:** למה, לדעתכם, הוא לא יוכל להגיע אל ההר?

רש"י – כשהיה לוט אצל אנשי סדום, נחשב לצדיק, אז ניצל. אבל ליד אברהם אבינו ייחשב כרשע. מה מבקש לוט מהמלאכים? (לוט מבקש לברוח עד העיר 'מצער' = צוער). יש להסביר כי צוער היא אחת מחמש ערי הכיכר, והיא מועמדת להפיכה יחד עם סדום ועמורה, אדמה וצבויים. כנראה, עוונותיה מועטים (רש"י). המלאך עונה ללוט שהוא מסכים לעניין הזה, אך ממשיך לזרז אותו.

ה'אפיזודה' הזאת מסתיימת בעלות השמש על הארץ⁴ [זו שעה מאוחרת יותר מאשר 'וכמו השחר עלה' (פס' ט"ו)]. לוט מגיע לצוער.

נחזור ונשאל – מה היו שני תפקידי המלאכים שהגיעו לסדום?

1. להציל את לוט.

2. להפוך את סדום.

הצעות להמחשה:

ניתן להציג את התמונה הבאה לפני הילדים: 'הבריחה מסדום' של גוסטב דורה מאתר ויקיפדיה,

³ על דברי רש"י ניתן להוסיף מסר יומיומי לכיתה: "אתה לוט, ניצלת, אין לך מה לחפש אחורה, לראות בסקרנות – מה הולך שם, מה קורה לשכנים שלי. ההצלה שלך אומרת שאתה לא חלק מהם, אך אם אתה בוחר להסתכל, 'לחטט', אתה עדיין חלק מהם, אז תישאר איתם... להרגיל אותנו לא לחפש כל מיני דברים 'מעניינים', מגניבים, אבל לא טובים.. להתמקד בטוב ולא ברע. אתה ניצל? תשמח ותברח..."

⁴ בפסוק כתוב: "השמש יצא על הארץ". ניתן לשאול את הילדים מה דעתם: שמש היא זכר או נקבה? זו הזדמנות לעסוק במילים מהתורה – אם יש זמן.

ולבקש מהם לכתוב פסוק מתאים לתמונה. ישנן ברשת עוד תמונות רבות. אפשר לקחת כמה תמונות, וכך לתת לילדים בחירה.

מסרים והפנמה:

- ה' שולח מלאכים להציל את לוט 'בחמלת ה' עליו' – מידת הרחמים.
- מלאכי אלוקים ממלאים את השליחות שקיבלו מאת ה'.
- אין צדיק בסדום - אין גם אחד, אך בכל זאת ניתן למצוא איזו זכות גם ללוט.

מבט שלם:

בשיעור הקודם למדנו על בואם של המלאכים לסדום על מנת לקיים את שליחותם. בשיעור זה למדנו על קורותיהם של המלאכים ושל לוט בסדום ערב ההפיכה. בשיעור הבא נלמד על הפיכת סדום ועמורה, ונזכיר בקצרה את מעשה לוט ובנותיו.

סיכום:

למדנו בפרק על רשתם של אנשי סדום, ועל רצונו של לוט להגן על אורחיו, אף במחיר יחס לא נכון ולא ראוי לבנותיו. נייחס זאת לרשעותו ולבלבול שבו היה שרוי. גם ניסיונו להציל את בני משפחתו לא צלח, בגלל חוסר האמון של חתניו. המלאכים מאיצים בלוט ואומרים לו לברוח אל ההר. לוט חושב שלא כדאי לו לעשות זאת, והוא מבקש להסתתר בעיר צוער. המלאכים מסכימים לכך, ולוט מגיע לצוער.

